

A. BUVINA, detalj vratnica splitske katedrale

Dva nepoznata rukopisa Marka Martinovića, Anali — Dubrovnik, 1952, 1; Monasteria benedictinorum in Dalmatia in districtu Catharensi, Benedictina (Roma), 1959, 1–2; Teritorijalni razvitak Kotora, Anali — Dubrovnik, 1966, 1–11. L. D.

BU TURAC, Josip, povjesničar i arhivist (Graberje kraj Požege, 14. XI. 1905 — Vrbovec, 4. X. 1993). Studirao je teologiju u Zagrebu, a crkvenu povijest na Gregorijani u Rimu. God. 1940–60. arhivar kaptolskoga arhiva i Arhiva Hrvatske u Zagrebu. God. 1944–60. docent na Bogoslovnomu fakultetu u Zagrebu. Osim crkvenom poviješću, bavi se arhivistikom i paleografijom. Napisao je nekoliko monografija o povijesti župa zagrebačke nadbiskupije.

BIBL.: Katolička crkva u Slavoniji za turskog vladanja, Zagreb 1970; Crkveno-kulturna povijest Požege i okolice, Zagreb 1977; Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine, Starine JAZU, 1984, 59. A. Bad.

BUVINA, Andrija, drvorezbar i slikar (prva pol. XIII. st.). Djelovao u Splitu. Jedino sačuvano njegovo djelo jesu romaničke vratnice splitske katedrale iz 1214. Buvinino autorstvo potvrđuje naknadno uneseni zapis u rukopisnom kodeksu »Historia Salonitana« splitskoga povjesničara Tome Arhidakona. U tome se djelu B. naziva slikarom (*pincitor de Spaleto*), a spominje se i njegova slika Sv. Kristofora, vjerojatno freska koja se nalazila na Peristilu (spomenuta i u arhivskom izvoru iz XV. st.). Utvrđeno prezime Buvina (možda augmentativ od buha-buva) svjedoči o njegovu slavenskomu podrijetlu.

Vratnice splitske katedrale (visina 5,30 m, širina 3,60 m) sastoje se od dvaju krila od orahovine na podlozi od hrastovih dasaka, a cijelu im površinu prekriva bogata rezbarija. Svako krilo ima 14 četverokutnih polja (kaseta), smještenih po dva u sedam redova. Kasete su međusobno odvojene trakama s motivima srololiko svinute lozice, u kojima se nižu grozdovi s malim likovima berača plodova ili životinja koje trgaју, odn. ptica koje zoblju zrna grožđa. Drugi tip vrpce čine lozice kružno prepletenih grančica iz kojih izbijaju polulikoviti stvarnoga ili maštovitoga oblića, držeći pupove i lišće. Svaka je kaseta obrubljena koso postavljenim daščicama na kojima se ritmički izmjenjuju ukrasni motivi akantusove povijuše antičke provenijencije s motivom predromaničke pletenice.

Vizualnom jedinstvu vratnica odgovara njihova ikonografska cjelovitost. Na lijevom krilu (odozgo prema dolje) nižu se prizori iz djetinjstva i javnoga djelovanja Kristova, od Navještenja do uskrsnuća Lazarova. Na desnom krilu (odozdo prema gore) nižu se prizori Kristove muke i smrti do Uzašašća. U četverostruku nizu kasete pregledno je prikazan ključni program kršćanske ikonografije, a poredak prizora objašnjava simboliku novozavjetnoga ciklusa u cjelini koja je bez primjera u cjelokupnoj eur. romaničkoj umjetnosti. Vjerojatno je sadržaj, pa i izgled vratnica, programirao nadbiskup Bernard iz Perugie, koji je tada stolovao u Splitu.

Ukupnost motiva i ornamenata te njihova plastička razvedenost uvjetuju živu igru svjetla i sjene. Tu živopisnost dojma pojačavala je crveno obojena pozadina ornamenta, dok su prizori u poljima bili čitavi pozlaćeni. Uz vrsnu obradu vratnica majstora Buvine moguće je utvrditi i nekoliko izvora umj. rješenja: dekorativna plastika Dioklecijanove palače te reljefi s

antičkih sarkofaga u Dalmaciji. Dok iz prve crpi ukrasne predloške, poznavajući druge — primjerice — unosi legionarske oklope među pretežno suvremenu odjeću likova. Iskustvo romaničke umjetnosti na primorju probudio je osvrtnjem na predromaničku pleternu skulpturu. Na figuralnim kompozicijama očituje se dvojnost ikonografskih predložaka: bizantskih, s primjerenom statičnošću, te zapadnjačkih s narativnošću i slikovitošću prizora. To je dokaz da je B. sudjelovao u preobrazbi umjetnosti na Jadranu, dohvaćajući stremljenja suvremena stila. Shodno svojem slikarskom odgoju pojednostavno je sitnoplastičke oblike do dvodimenzionalnoga reljefa i linearne stilizacije detalja, što se vezuje s ranoromaničkim kiparstvom Dalmacije. Poštujući zakon kadra, neke je prizore lišio ikonografski važnih pojedinosti, a primjenjujući tzv. hijeratsku perspektivu B. je, uz stilske konvencije vremena, izrazio i svoja osobna shvaćanja likovnih problema. Jedinstvom figuralnih i ornamentalnih elemenata njegovo je djelo znatno utjecalo na izraz domaćih umjetnika, o čemu svjedoči kamena plastika zvonika splitske katedrale i rezbarija korskih klupa u istoj crkvi. Pročelje tadašnje katedrale (adaptirane antičke grobnice), arhit. neprikladno oblikovano, dobilo je postavljanjem vratnica sadržajnu i oblikovnu važnost primjerenu ulazu u stolnicu pokrajinske nadbiskupije. Za nas su one, još vrlo dobro očuvane, dragocijenije utoliko više što se u svijetu održalo vrlo malo sličnih spomenika, a nalaze se sred primorja koje je glavinu svojega plastičkog izraza gradilo na kamenarskim radinostima.

LIT.: Lj. Karaman, Buvinove vratnice i drveni kor splitske katedrale, Rad JAZU, 1942, 275. I. Fis.

BUZET, grad u sr. Istri. Naseljen od prapovijesti, u rimsko doba *Pinguentum*. Iz ranosrednjovj. doba su bogata nalazišta: na brežuljku Brežac otkriveno je langobardsko groblje (oko 600) s nalazima srebrnih dijelova konjske opreme; na brežuljku Mejica biz. nekropola (VII–VIII. st.) sa zlatnim i brončanim naušnicama, kopčama za pojas i fibulama; uz sjev. gradske zidine starohrv. groblje (IX–X. st.) s nalazima srebrnih naušnica, a u samome Buzetu nalaz vrlo lijepe kasnoant. brončane burače, urešene trobojnim emajlom. Grad je opasan zidom, što su ga Mlečani obnavljali i učvršćivali poslije 1420, kad je nakon sloma svjetovne vlasti akvilejskih patrijarha dospio u njihove ruke, a osobito poslije 1511, kad se u tu važnu stratešku točku za čuvanje mletačkoga posjeda preselio iz kraške utvrde Rašpora tzv. Capitan de Raspo, vojni upravitelj mletačke Istre. U zidu su i danas dvojica gradska vrata (glavna iz 1547. i sjev. iz 1592), a kada je zid izgubio obrambenu namjenu djelomično su se na nj dozidale stambene kuće. Od svjetovne srednjovj. arhitekture, uglavnom pregrađivane u kasnijim stoljećima, ističu se palača rašporskoga kapetana s grbovima i skladište za žito na kojemu su grbovi buzetskih gradonačelnika. Na terasi trga, što je isklesana u živcu kamenu, obnovljena je 1784. župna crkva i zvonik. Njezinu inventaru pripadaju gotička pokaznica iz 1453, rad regionalnoga majstora, križ za procesije iz 1536. i drugi liturgijski srebrni pribor XVII. i XVIII. st. te portret kanonika Flege, kvalitetni mletački rad iz poč. XVII. st. U crkvi Sv. Jurja navrh grada (datum na portalu 1611) velika su platna s

BUZET

prikazom čudesa Sv. Antuna Padovanskog iz XVIII. st., načinjena u Tiepolovoj maniri, te rezbarene korske klupe iz 1768. i 1769, radovi domaćega majstora. U gradu je fontana s arhitektonskim ukrasom iz XVIII. st. Oko grada nižu se crkve: barokna Sveta Ana, presvođena, križna tlocrta; crkva na groblju iz 1653. s ugrađenom rim. reljefnom plastikom; Sveta Marija Magdalena iz 1325. i Sveti Ivan iz 1634. s rezbarenim glavnim oltarom i kvalitetnom slikom na bočnom oltaru (XVII. st.). — U gradu je i muzej s bogatom arheološkom i etnografskom zbirkom.

LIT.: *Inventario degli oggetti d'arte d'Italia*, V, Provincia di Pola, Roma 1935. — B. Marušić, *Istra u ranom srednjem vijeku*, Pula 1960. — B. Jakovljević, *Muzejska zbirka u Buzetu*, *Vijesti MK*, 1968, 4–5. — B. Marušić, *Breve contributo alla conoscenza della necropoli altomedioevale di Mejica presso Pinguente*, *Atti, Centro di ricerche storiche*, 1980–81, str. 11. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, *Barok*. R.

BUŽAN → ALEKSINICA

BUŽAN, Joso, slikar (Sisak, 21. XI. 1873 — Zagreb, 1. VIII. 1936). Učio je slikarstvo na Obrtnoj školi u Zagrebu, poslije u Beču, Njemačkoj i Italiji. Slikao je motive i likove iz seljačkog života, običaje Cigana i žanr-prizore (*Na paši, Ciganka, Pod jesen života*). Slike mu se odlikuju šarenilom nar. nošnja iz raznih naših krajeva, većinom iz okolice Zagreba (Šestine) i iz Posavine. Autor je reprezentativnih portreta i prizora s notom političke propagande (*I. Rendić, I. Trnski, Radić govori*). Kompozicije su mu zasnovane na anegdoti; kvalitativno su uspjele one manjega formata u kojima nije naglašavao ilustrativne i dopadljive elemente. Slikao je realističke portrete koji su također različite vrijednosti. Uspjeliji su mu crteži i akvareli.

LIT.: A. G. Matoš, *Joso Bužan*, *Savremenik*, 1910, 3. — A. Jiroušek, *Joso Bužan*, *Vijenac*, 1923, 2. — A. Kully, *Erinnerungen an Josu Bužan*, *Morgenblatt*, 1936, 194. — T. Švrakić, *Joso Bužan*, *Obzor*, 1936, 179. — M. Peić, *Joso Bužan*, u knjizi: *Hrvatski slikari i kipari*, Slavonska — Srijem, Osijek 1969. R.

BUŽANČIĆ, Vlado, povjesničar umjetnosti (Split, 11. II. 1939). Završio je studij u Zagrebu 1965. Radio je u Galerijama grada Zagreba (1968/69), zatim vodi galerije »Forum« (1970–75), »Karas« (1975–76) i »Spektar« (od 1977) u Zagrebu, od 1983. djeluje kao slobodan pisac (suvremena lik. problematika). Organizira i postavlja izložbe, piše predgovore u katalozima (E. Murtić, D. Parać, N. Kavurić-Kurtović, A. Jakić, D. Ivanišević, I. Kožarić, R. Sablić, S. Planinić, D. Butala, E. Merle, G. Štambuk). Suradivao u »Vjesniku«, »Arhitekturi«, »Dometima«, »Čovjeku i prostoru«, »Slobodnoj Dalmaciji« i »Oku«.

BIBL.: *Miroslav Šutej* (katalog), Zagreb 1962; *Petar Smajić* (katalog), Zagreb 1969; *Oblici realizma u suvremenoj hrvatskoj umjetnosti* (katalog), Vinkovci 1975; *Novosti iz suvremene hrvatske likovne umjetnosti* (katalog), Zagreb 1975; *Joško Eterović* (katalog), Zagreb 1978; *Ante Kružić — Miroslav Šutej — Šime Vulas* (katalog), Zagreb 1979; *Josip Diminić*, Rijeka 1982; *Rudolf Sablić* (katalog), Zagreb 1983; *Valerije Micheli* (s D. Schneiderom), Bol — Zagreb 1985; *Mersad Berber* (katalog), Zagreb 1988; *Daniel Butala*, Karlovac 1989; *Josip Seissel*, Bol — Zagreb 1989; *Vjekoslav Rukljač* (katalog) Zagreb 1991; *Ivo Šebalj* (katalog), Zagreb 1992. Ž. Sa.

BUŽIM, ruševine utvrđenoga grada Z od sela Bužima u Lici. Tlocrt mu je nepravilan četverokut s kulama na uglovima i središnjim stambenim dijelom. Građen je vjerojatno prije XIII. st. kao plemenska utvrda. Ostatke mu označava toponim *Gradina*.

LIT.: V. Heneberg, *Lički kalendar*, Zagreb 1936. — S. Pavičić, *Seobe i naselja u Lici*, *ZNŽO*, 1962, 41. M. Kru.

BUŽIM, ruševine srednjovj. utvrđenoga grada nedaleko od Bosanske Krupe, BiH. Imenom *Čava grad* se spominje 1334; tada se u njemu nalazila crkva Sv. Klementa. Nutarnji dio grada, nastao najkasnije u prvoj pol. XIV. st., ima tlocrt nepravilna četverokuta s po jednom kulom kružnoga tlocrta u svakom uglu. Vanjski dio, dovršen 1484, ima trapezoidni tlocrt s četirima poligonalnim kulama u zidinama. Grad je obnovljen 1495; poslije više puta popravljan. Do 1878. iznad gradskih vrata nalazila se ploča s glag. natpisom; prenesena u Arheološki muzej u Zagrebu. Od 1968. grad se restaurira.

LIT.: H. Krešljavković, *Stari bosanski gradovi*, *Naše starine* (Sarajevo), 1953. — M. Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo 1957, str. 25. R.

J. BUŽAN, *Izlazak iz crkve*. Zagreb, Moderna galerija